

Araştırma Makalesi • Research Article

Tahrir Defterlerine Göre Rumeli'de Kale Teşkilatına Kırçova Kalesi Örneğinden Bir Bakış (1515-1542)

A View From The Case of Kırçova Castle To The Castle Organization In Rumelia According To Tahrirs (1515-1542)

Galip Çağ^{a,*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 14030, Bolu/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-8170-6053

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 31 Ocak 2020
Düzeltilme tarihi: 11 Şubat 2020
Kabul tarihi: 27 Şubat 2020

Anahtar Kelimeler:

Osmanlı
Rumeli
Kırçova/Kicevo
Kale
Tahrir

ÖZ

Osmanlı idaresinin Rumeli politikasında coğrafi unsurlar her zaman mühim rol oynadı. Kadim yollar (via agnata, via militaris vd.) geçitler, suyuolları bu manada hem fetih güzergâhları hem de sonrası için belirleyici ve yönlendirici birer dış etkeni. Osmanlılar da bu değişmeyecek etkenleri yeni organizasyon ve inşaa çalışmaları ile birer avantaja dönüştürmeye çalıştılar. Bir başka anlamda da doğal engelleri aştılar.

Rumeli'de bahsi geçen bu yeni organizasyonun en belirgin noktalarından biri de kale inşaa ve organizasyonu oldu. Eski kalelerin tadili ve genişletilmesi yanında yeni kalelerin de inşaaı gerekli bir durumdur. Bu çalışmada, 16. yüzyılın ilk yarısında Rumeli'nin en batı ucunda yer alan Kırçova/Kicevo şehri kalesinin durumunu ortaya koymaya çalışacaktır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 31 January 2020
Received in revised form 11 February 2020
Accepted 27 February 2020

Keywords:

Ottoman
Rumeli
Kicevo
Castle
Tahrir

ABSTRACT

Geographical elements have always played an important role in Rumeli policy of the Ottoman administration. Ancient roads (via agnata, via militaris et al.), passages, waterways were decisive and guiding external factors for both conquest routes and beyond. In this sense, the Ottomans also tried to turn these immutable factors into advantages with new organization and construction works. In another sense, they overcame natural obstacles.

One of the most prominent points of this new organization mentioned in Rumelia was the construction and organization of the castle. Besides the modification and expansion of the old fortresses, it was also necessary to build new castles. In this study, in the first half of the 16th century, it will try to reveal the status of the city of Kırçova / Kicevo city located at the westernmost tip of Rumelia.

1. Giriş

Osmanlıların Rumeli'ne çıkışı ve sonrasında hızlı ilerleyişinin sebepleri farklı vesilelerle incelendi. İstimalet, sosyal devrim ve öncülerin bölgede hazırladığı ortam durumun insana dairleri açısından değerli tespitlerdi. Ama bunun yanında yollar, strateji, coğrafya ve doğal kaynakların geliştirdiği konjonktür de bu ilerleme/yerleşme sürecine doğrudan tesir etti. Kadim yollara uyumlu hareket,

coğrafyanın zorunlu kıldığı yeni yerleşme tipleri (derbentler gibi) güvenlik ihtiyacının sonuna dek hissedildiği bol geçitli ve yükseltili ön görülemez sahalara baştan inşaa edilmiş bir askeri teşkilatı kaçınılmaz kıldı. Şüphesiz bu yeni düzen ile birlikte sadece yolların değil şehirlerin de güvenliği sorunu göz önüne alındı. Hemen her şehrin içinde inşaa edilmiş kaleler –ki bunların önemli bir kısmı Osmanlı öncesi dönemde hali hazırda var olan yapılar idi- bu manada tadil

Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: galipcag@gmail.com

edilerek iç teşkilatlanması özel bir statü ile yeniden kurgulandı. Vergi sistemine yerleştirildi ve bir takım özel statüler tesis edildi. Böylece bu kritik unsurların merkez tarafından takip ve müdahalesi mümkün kılındı.

Osmanlı Devleti Rumeli'ne çıktığında, ortaçağda mutad olduğu üzere birçok şehir hâlihazırda bir kale etrafında teşekkül ediyordu. Ve bu kalelerin önemli kısmı da ayakta ve fiziksel olarak kullanılabilir durumda idi. Çoğu zaman şehrin fethi, Osmanlı birliklerinin gelişinden haberdar olup kale içine sığınan halkın kaleyi teslimi ile aynı manaya geliyordu. Örneğin 16. yüzyılda önemli bir liman şehri olan Varna'nın nüfusunun %28'si kasaba, kale ve büyük köylerde yaşarken kalan %72'si köylerde ikamet ediyordu. (İlhan, 2003: 58)

Çalışmaya konu olan Kırçova, Uskana adı verilen antik bir kent üzerine kurulur. Kaynaklardan anlaşılacağı üzere defaatle işgale ve istilaya uğrar; buna bağlı olarak da etnik ve dini dönüşümler yaşar. Örneğin 6. yüzyıl sonlarından 7. yüzyıl ortalarına kadar Makedonya topraklarının tamamı Selanik hariç, Slavlar tarafından iskân edilir. Makedonya'da Slav kolonizasyonu sırasında Makedon şehirleri, Hristiyan kiliseleri, kaleler imha edilir ve bunların çevrelerindeki köle sahiplerinin ekonomileri soyulur ve tahrip edilir. Makedonya topraklarına birçok Slav kabilesi yerleşir. Bu topraklara yerleşen kabilelerden daha büyük bir kısmının isimleri bilinir. Selanik yakınlarında Sagudatlar kabilesi, Selanik şehrin batısında Dragovitiler, Halkidik Yarımadası'nda Rinhinler, Struma ve Ustrumca Irmağı'nın akışı ve etrafında Strumyalılar, Mesta Irmağı etrafında Smolyanlar ve bugün var olan Köprülü, Kavadar, Pirlepe, Manastır, Kırçova, Debre, Ohri, Prespa ve etrafındaki alana Berzitler kabilesi yerleşir. (Boşkoviç, Maçevska, 2010: 24)

Osmanlı kaynakları **Kırçova**'nın 1385'te Lala Şahin Paşa tarafından fethedildiğini kaydeder. Sırp kaynakları ise fethin 1395'te gerçekleştiğini ifade eder. **Kırçova**'nın fethinden sonra Osmanlılar burada bulunan kalede bir askeri garnizon kurmuşlar ve bir grup Türk halkını kasabaya yerleştirmişlerdir. 1455 tarihli bir tahrir defterinde **Kırçova**'da 30 Müslüman hanenin (yani 30 aile) 145 de Hristiyan hanenin olduğu kaydedilmiştir. 1521'de bu sayı artmış ve kasabada yaşayan 178 ailenin 95'i Müslüman olarak kaydedilmiştir. Kasabada Fatih Sultan Mehmet'in inşa ettirdiği cami başta olmak üzere birçok Osmanlı dönemi eseri halen mevcuttur.

I.Bayezid tahta geçip, Anadolu'ya yönelmeden evvel, muhtemelen yokluğunda Balkanlar'da gerçekleşecek bir Haçlı birliğini kırmak hem de takviye kuvvet sağlama amacı ile Sırp kralının oğlu Stefan Lazareviç ile bir anlaşma yaparak kız kardeşi Oliviera (Maria Despina) ile evlenmek ve yardım sağlama sözü alır. (İnalçık, 1992:232) Bundan sonra Stefan özellikle başındaki Macar baskısı nedeni ile Osmanlı Devleti'ne sadık kalır. Ancak parçalanmış bir yönetim arz eden Sırp krallığının yukarı kısmına hükmeden Vuk Brankoviç özellikle bölgesindeki maden şehirlerine sahip olmaya çalışan Osmanlı devletine karşı koyar. Bu sırada devreye giren Paşa Yiğit Bey 1391'de Üsküp'ü ve Kratova gümüş madenlerini alarak daha sonra Bosna ve Arnavutluk'a gerçekleşecek seferler için bir üs elde etmiş olur ki bu bölge Kırçova'ya da oldukça yakın bir noktadır. Kaldı ki buranın fethinden kısa bir süre sonra da Kırçova fethedilir ve Rumeli Eyaleti'nin kurulmasından sonra da fetihlerin yönü sağ kol kazaların alınması ile devam eder ve

bu dönemde Kırçova Kazası'da sağ kol kazalar içerisinde yer almaktadır. (370 numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm- İli Defteri [937/1530], 2001: 5).

2. Rumeli'de Kale Görevlilerine Karşılaştırmalı Bir Bakış Denemesi

Bu çalışmada kullanılan iki kaynaktan biri olan 73 numaralı tahrir defteri *Paşa livasının nahiyelerinde bulunan Dimetoka, Üsküb, Kırçova, Pirlepe kaleleri mustahfizlarına aid tımarları ve evkafı mübeyyin icmal defter* açıklaması ile kaydedilir. Bir tımar evkaf defteri olarak 1515-1519 tarihleri arasında dair bilgiler verir. Öte yandan diğer kaynak 217 numaralı defter ise *Paşa sancağına tabi Üsküb, Kalkandelen, Kırçova, Manastır, Pirlepe, Köprülü nahiyelerinde bulunan ve Üsküb, Kırçova, Pirlepe kaleleri mustahfizlarına aid tımarların icmal defteri* olarak kaydedilir. Diğerine karşın bu defter bir tımar defteridir. Bu iki defter kalenin nüfusu, idarecileri ve unvanlarına dair önemli bilgiler verirken iktisadi düzendeki yerlerine dair de bilgiler sunar.

Kırçova Kalesi'nin Güncel Durumu
(Cultural Heritage Management Plan For The Project
"Revitalization Of Kıtino Kale", 2018: 12.)

Osmanlı kalelerinin en yetkili görevlileri dizdar olarak bilinir. Dizdar "kale, hisar" anlamına gelen Farsça *diz* kelimesinden türetilir. Kale muhafızlarının kumandanı durumundadır. Türk - İslam şehirlerinde kalenin sadece bir askeri mevki olmaktan çıkması ile askeri görevinin yanı sıra şehrin asayişi, kalede saklanan değerli eşyaların korunması, hapisneden sorumlu olma gibi çok çeşitli vazifeler de yapmış ve şehrin sosyal hayatı ile yakından ilgili bir görevli olarak önem kazanır. (Oğuzoğlu, 1992: 480-481) Dizdarlar görevleri gereği beylerbeyi, sancakbeyi ve kadıya karşı sorumlu ve onların denetimi altındadır. Herhangi bir başarısızlığı ya da görevini kötüye kullanması halinde bu yöneticilerin arzi ile azledilebilirlerdi. (Ergenç,1995: 79) Dizdarın görevleri arasında kalelerin onarım ve bakımı ile kalede yaşayanların hukuksal sorunlarını çözme işi de yer alırdı. Bu nedenle kendisine doğrudan hüküm gönderilirdi. Örneğin 17. Yüzyıl ortalarında bahse konu hukuki bir soruna dair Varna'ya gönderilen hüküm dikkat çekicidir. (83 Numaralı Mühimme Defteri, 2001: [Hüküm 965] 65) Zira bu hükümden anlaşılacağı üzere dizdarlar cizye tahsili noktasında da önemli bir göreve sahiptir.

Sâbikâ İstanbul Kâdısı olup ber-vech-i arpalık Varna kazâsına mutasarrıf olan () zîdet fazâ'ilühüya hüküm ki:

Nefs-i Varna'da olan zimmi re'âyâ arz-ı hâl sunup; " "Cizyeleri defterde dört yüz seksen hâne iken cem'ına me'mûr olanlar garazan ziyâde hâne tahmîl ve deftere kayditmekle yedi yüz yetmiş hâne olup ve Kazak eşkiyası dahi bir kaç seneden berü kasaba-i mezbûreyi yağmâ vü gâret ve nicelerin katl ü hasâret itmekle ancak dört yüz nefer mevcûd olup anlar dahi ziyâde fakîr olmağla ol mikdâr hâne edâsına iktidârları yokdur." diyü a'lemü'l-ulemâf'ij'l-mütebahhrîn, efdalü'l-fudalâ'i'l-müteverri'in Şeyhu'l-İslâm ve Müftü'l-enâm olan Mevlânâ Yahyâ edâma'llâhü te'âlâ fazâyilehü husûs-ı mezbûrî görüp; "Def' olması mühimmâtandur." diyü i'lâm itmeğîn, yüz hânesi fûrû-nihâde olunup ve yetmiş hânesi tahammüli olan karyelere tahmîl olunmak fermân olunmağla; "Bin otuz beş senesiçün cizyeleri yedi yüz yetmiş hânededen edâ olunup bin otuz altı senesiçün elli hâneleri ile altı yüz hânededen oluna." diyü Hazîne-i Âmir'e de mahfûz olan cizye defterlerine kaydolunup ellerine tuğrâlu vü mühürlü sûret-i defter virilmekle; "Mücebince amel olunup fûrû-nihâde olan yüz hânelerinden bir akça ve bir habbe aldurmayasın." diyü Mâliyye tarafından mü'ekked hükm-i şerîf virilmişken, cizye cem'ına varanlar ve Tuna defterdârı olanlar girü taleb ü rencide iderler imiş. Mezbûrlarun hâliyâ Varna Kal'ası ta'mirinde ziyâde sa'y ü emekleri vücûda gelüp kal'a-i mezbûreye meremmet lâzîm geldükce üzerlerine lâzîm gelen hizmeti eyledüklerinden gayri kal'a-i mezbûre meremmâtü [içün] her sene kendü aralarında on iki bin akça cem' idüp ma'rîfet-i şer'le kal'a-i mezbûre dizdârına teslim itmeğî ta'ahhüd eyledükleri ecilden fûrû-nihâde olan hâneleri için rencide olunmayup Mâliyye tarafından virilen emr-i şerîf mücebince amel olunmak" bâbında emr-i şerîfüm taleb itmeğîn, mücebince amel olunmak emridüp buyurdum ki:

Vusûl buldukda, mezbûrlar mâdâm ki kal'a-i mezbûrenün meremmâtü vâkı' oldukca üzerlerine lâzîm gelen hizmeti edâ idüp kal'a-i mezbûre meremmâtü için ta'ahhüd eyledükleri on iki bin akçayı kendü aralarında cem' ve ma'rîfet-i şer'le dizdâra teslim eyleyüp ellerine temessük alalar, fûrû-nihâde olan hâneleri için ellerinde olan Mâliyye emri mücebince amel idüp hilâfına cevâz göstermeyesin; şöyle bilesin.

Dizdarlar gece ve gündüz kaleden ayrılmamakla yükümlüydüler. Kale duvarlarından 100 adım uzaklaşması idamını gerektiren bir hareket bile sayılabilir. Her dizdar, görevli olduğu kalede mustahfiz denen savunma askerlerinin komutanı, kale içinde yaşayan sivil halkın da mülki ve askeri amiriydi. Dizdarların sorumlulukları, kalenin iç kesimde ya da sınır boyunda olmasına göre değişirdi. Sınır boylarındaki kalelerin dizdarları savunma komutanı konumunda iken, iç bölgedeki kalelerin dizdarları güvenlikten sorumluydu. Yedikule, Rumeli Hisarı ile Amasra ve Sinop kaleleri bir tür hapishane olduğundan buralardaki dizdarlara bu yönden de sorumluluk düşerdi.

Dizdarlar çoğu kez, merkezdeki kapıkulu ocaklarına bağlı orta yayabaşları arasından atanırdı. Savaş sırasında stratejik konumlu kalelerde "muhafız paşa" sanıyla komutanlar görevlendirilirdi. Bu durumda dizdar, muhafız paşanın yardımcısı sayılırdı. Kalelerde dizdara yardımcı kale ağası, yerlikulu, gönüllü, beşli, azap, atlı ulufeci denen askerler bulunurdu. Dizdara ve kale askerlerine, serbest tımar türünden dirlikler verilir, bazen de aylık bağlanırdı.

Kale görevlileri genel itibari ile kale içerisinde kalmaya mecbur idiler. Dizdar kalede mevcut olan askerlerin başı hükmündeydi ve geçerli mazereti olmadan kaleden yüz

adımdan fazla uzaklaşması kesinlikle yasaktı. 1542'de (Tapu Tahrir Defteri (TT.d.) 217) dizdar olarak kaydedilmiş üç kişi bulunmaktadır: **Üsküp kalesi dizdarı Çavuş** (6.000 akçe) **Kırçova kalesi dizdarı Yusuf** (4.150 akçe) ve **Pirlepe kalesi dizdarı Ali**. (5.850 akçe) (TT.d. 217, 25, 69, 133) 1515 tarihli 73 numaralı defterde ise Kırçova kale dizdarı **Musa Çelebi** olarak kaydedilmiştir.

Kale dizdarlarının yardımcıları hükmünde olan kethüdalarda yine bu kategoriye giren önemli görevlilerdir. Zira kale kethüdası da "mâl-ı mîrîye ve kal'aya hizmet eylemekde" dizdarın yardımcısıdır. Kale erlerinin dirlik ve düzeninin sağlanması, diğer hizmetlerin görülmesinde dizdar ile birlikte sorumludur. Tayininde izlenen yol ve bağlı bulunduğu makamlar dizdarınki ile aynıydı. (Batmaz, 1996: 5) **Üsküp kalesi beyinin kethüdası Ahmet** (1.200 akçe) **Kırçova kalesi beyinin kethüdası Derviş Ahmed** (1.346 akçe) ve **Pirlepe Kalesi beyinin kethüdası Ali** (1.400 akçe) 217 numaralı defterde kaydedilmiş olan kale kethüdalara örnek teşkil eder bu dönemde. (TTT.d. 217: 25, 69, 133 v.)

Dizdar ve kethüda haricinde kalan ve sıradan askerlerden farklı olarak görev ve yükümlülükleri olan diğer bir askeri sınıf da **bevvalar**dı. **Bevvab** kelime manası olarak kapıcı demek olup aslen saray kapıcılarına verilen bir unvan iken zamanla taşrada da bu işle iştigal eden zümreyi ifade eden bir terim olarak kullanılmaya başladı. Diğer askeri zümrelerin çoğunda olduğu gibi bunların da komutanları mesabesinde birer kapıcıbaşı ve kethüdalardı vardı. 1609-1611 yıllarına ait mevâcib defterlerinden 5 kapıcı neferinin Van Kalesi'nde görev yaptığı kaydedilir. 1755-1756 yıllarında Faş Kalesi ve limanında süvari ve piyade olarak yazılan 198 nefer bevval görev yapıyordu örneğin. (Kılıç, 2012: 106)

Bu görevlilerin dışında kalan ve kaleyi korumakla görevli muhafız sınıfı da **kale merdi** olarak adlandırılırdı. 217 defter kaydına göre Üsküp kalesinde 14 (toplam 17.073 akçe) **Kırçova** kalesinde 5 (toplam 11.206 akçe) ve **Pirlepe** kalesinde 7 (toplam 5.855 akçe) kale merdi bulunmakta idi. 73 numaralı deftere göre ise Kırçova'daki kale merdi sayısı 16 idi 1515'te.

Manevi (dini) yaşama ilişkin görevlilere tevcih edilen tımarlara gösterilebilecek en müşahhas örnek hatiplerdir. Hatib, Cuma günleri görevli olduğu camide vaaz veren kişidir. Bu manada etkin bir hitabete sahip olması ve sözü geçer bir kişi olarak bilinmesi onu toplum tabakaları içerisinde, en azından taşrada önemli bir dereceye çıkartmaktadır. 217 numaralı defterde, Kırçova'da ve Üsküp'te olmak üzere iki cami ve buraların hatibi belirtilmiştir. Bunlar **Hatib-i Cami-i Bayezid Han** (1.500 akçe) ve **Hatib-i Cami-i Giyasettin** (2.108 akçe)'dir (TT.d. 217, 68, 24)

Manevi hayatta önemli bir rol oynayan diğer bir görevli de **kale imamları**dır. Kale imamları kale dizdarı ile birlikte özellikle kale içerisindeki güvenliği, asayiş ve huzuru sağlamada önemli bir otoritedir. Özellikle yeniçerilere hizmet vermesi noktasında ayrıcalıklıdır. (Kılıç, 2012:101) 1542'de **Üsküp kalesi imamı** (1.575 akçe) , **Kırçova kalesi imamı** (1.426 akçe) ve **Pirlepe kalesi imamı** (1.400 akçe) olmak üzere üç kale imamı kaydedilir. (TT.d. 217: 25, 69, 135) İhtimal kalede tek bir imamın bulunması önemini arttıran diğer bir husustur ki tahrir kayıtların her mahallenin

bir ya da birden fazla imamının bulunması kale imamını diğerlerinden ayırır.

Yukarıda ifade edilen düzen diğer Osmanlı bölgelerindeki kaleler için de geçerli idi elbette. Bölgesel hususiyetlerin yarattığı ve gerektirdiği değişiklikler yok sayılırsa da düzen hemen hemen bu şekilde kurulu idi. Misal 10 Şevval 1101 (17 Temmuz 1690) tarihli bir kayda göre Konya Kalesi'nde dizdardan başka kethüda, imam, müezzin ve 117 kale eri görev yapıyor, dizdaranın 10.000, kethüdanın 4000, imamın 2000, müezzinin 1500 akçelik tımarı bulunuyordu. Kale erlerinin tımarları ise 500-1800 akçe arasında değişmekteydi. Yıllık tımar hasılatı, görev yerini uzun süre terk edemeyecekleri için her yıl merkezden gönderilen mübaşir tarafından toplanıyordu. (Oğuzoğlu, 1992: 480-481) Bu meyanda bir fikir vermesi adına Kırçova kalesinin idari kadrosunu (TT.d. 73, tarih 1515) şu ilde vermek mümkündür:

Mustafa beraderi Musa çebebi <i>Dizdar-ı kal'a-i Kırçova</i>
Mevlana Cami el-hatib çebebi <i>Dizdar-ı kal'a-i Kırçova</i> ve <i>müezzin</i>
Mahmud b. Yusuf an <i>ferdan-ı Kal'a-i mezbur</i>
Mustafa beraderi Musa çebebi <i>Dizdar-ı kal'a-i Kırçova</i>
---- b. Mahmud
Yusuf Veled-i Ali
İskender
Yusuf b. Burak <i>merd-i kal'a-i Kırçova</i>
Hüseyin veled-i Sofi <i>kal'a-i Kırçova</i>
Süleyman Veled-i Ali <i>kal'a-i Kırçova</i>
Yusuf Veled-i Ali <i>kal'a-i Kırçova</i>
Pirnazar Veled-i Yusuf
Korkud Veled-i Dizdar <i>kal'a-i Kırçova</i>
Sofi Ali Kethüda-i <i>kal'a-i Kırçova</i>
Muhiddin imam-ı <i>kal'a-i Kırçova</i>
..... <i>kal'a-i Kırçova</i>
Mehmed b. <i>kal'a-i Kırçova</i>
Ali merd <i>kal'a-i Kırçova</i>
Umur merd <i>kal'a-i Kırçova</i>

3. Sonuç

Osmanlı Devleti'nin kuruluş teorileri ile başlayan Rumeli'ndeki kalıcı düzenin kökleri problematiği bugüne dek birçok saiki ile araştırıldı. Bu araştırmalar sonucunda varılan sonuçlar bütün olarak bakıldığında, devletin Rumeli gibi fiziki ve sosyal olarak karmaşık bir coğrafyada yerleşme sürecinin ciddi bir organizasyon ile gerçekleştiği neticesini verdi. Buna göre Osmanlı idaresinin coğrafi, sosyal, etnik, iktisadi ve inanca dair farklılıklara verdiği tepkinin, bunları merkezi bir sistem içerisinde eritme galesine bağlı olduğu açıkça ortaya çıktı.

Osmanlı merkezîyetçiliğinin bu manada bütün olarak idari merkezlerin de ötesinde yerel özelliklere göre biçimlenen her türlü idari unsura dair olduğu da açıktır. Bu çalışmaya konu

edilen kale düzeninin işleyişi bu çıkarımı doğrulayabilir. Kırçova'da mevcut şehir ve kırsal nüfusun -ki Kırçova çalışmaya konu dönemlerde bölgenin en yoğun kırsal nüfusuna sahiptir- dışında kalenin adeta kendi içerisinde bir şehir sistemi gibi işlemesi her açıdan incelenmeye muhtaç bir durumdur. Kaldı ki sivil nüfusun askeri, dini ve hukuki kaynaklarla idaresi yönetilen-yöneten ilişkisi bağlamında feodal düzenden beridir alışlagelen bir *de facto* durumu ifade ederken tamamen askeri bir nitelikte birlikte yaşayan topluluğun buna benzer bir düzenle idaresi kolay olmasa gerektir.

Tahrir defterlerinin (217 ve 73 numaralı) sunduğu verilerden yola çıkarak, kale dizdarı, kethüdası, merdleri, imamı, müezzini, hatibi ve dahi bevıvabı merkezli olarak kurulan düzenin diğer tüm kalelerde de var olduğuna dair elimizdeki veriler bu tip çalışmaların varlığının artmasının gerekliliğini ortaya çıkarır. Osmanlı Rumelisinde güvenlik ve savunma kavramlarının bir karşılığı olarak tamamen bu coğrafyaya özel gelişen voynukluk, derbent ve derbentçilik, akıncı teşkilatı ve şehirlerdeki ikametleri meseleleri bu manada sadece askeri değil sosyal olarak da Osmanlı idari düzenini anlayabilmek adına gerekli olacaktır.

Bu çalışma tarafımızdan yürütülen, öncelikle Makedonya bölgesindeki kalelerin tahrir defterlerine yansıyan verileri doğrultusunda Rumeli'de Osmanlı şehir medeniyetini çözümleme denemesinin ilk evresidir ve girişidir. Bu manada ilerleyen safhalarda bölgedeki diğer kale düzenlerinin de ortaya konması ile sağlanacak bütüncül bakış tahrirler ışığında yeni bir bakış açısı ve çalışma alanını da ortaya koyacaktır.

Kaynakça

- Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Tapu Tahrir Defteri 217 [1542 Tarihli]
- Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Tapu Tahrir Defteri 73 [1515 Tarihli]
- 370 numaralı *Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm- İli Defteri (937/1530)* I.(2001) *Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 55, Ankara.
- 83 *Numaralı Mühimme Defteri(1036/1037-1626-1628)*.(2001)). Devlet Arşivleri Genel Müd. Yay., Ankara.
- Batmaz, Eftal Ş. (1996). "Osmanlı Devleti'nde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış", OTAM, VII, Ankara, 3-9.
- Boşkoviç, Miroslav, Maçevska, D. (2010). *Makedonya Tarihi*, [Историја на Македонија за II година средно стручно образование], Makedonya Cumhuriyeti Milli Eğitim Bak., Üsküp.
- Cultural Heritage Management Plan For The Project "Revitalization Of Kitino Kale"*. (2018), Municipality Of Kicevo, Kicevo.
- Ergenç, Özer. (1995). *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara.

İlhan, M. (2003). Varna at the end of the Sixteenth Century: Tımar Holdings and Population", *Romano- Turcica* I, ISIS, İstanbul, 51-74.

İnalçık, H. (1992). Bayezid I maddesi, *DİA*, V, İstanbul, 231-234.

Kılıç, O. (2012). Teşkilat ve İşleyiş Bakımından Doğu Hududundaki Osmanlı Kaleleri ve Mevâcib Defterleri, *OTAM*, 31, Ankara, 87-127.

Oğuzoğlu, Yusuf (1992), Dizdar maddesi, *DİA*, IX, İstanbul, 480-481.